

Henrik Renner Fredriksen og Magne Mjaaland

Agenturloven

Lovkommentar

🌐 Denne utgivelsen finnes også på www.juridika.no

Agenturloven

Henrik Renner Fredriksen og Magne Mjaaland

Agenturloven

Lov 19. juni 1992 nr. 56 om handelsagenter og handelsreisende

Lovkommentar

Universitetsforlaget

© Universitetsforlaget 2023

ISBN 978-82-15-05599-2

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighets-
haverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller
tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller
avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS

Postboks 508 Sentrum

0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Omslagsdesign: ANTI / Erik Johan Worsøe Eriksen

Omslag: Universitetsforlaget

Sats: ottaBOK

Trykk: Aksell

Innbinding: Bokbinderiet Johnsen AS

Boken er satt med: Times LT Std 10,5/12,5

Papir: 90 g Amber Graphic

Forord

Formålet med lovkommentaren er å gi en oversiktlig fremstilling av gjeldende rett med vekt på lovtekst, forarbeider og rettspraksis, herunder rettspraksis fra EU- og EFTA-domstolen. Det er i stor grad sammenfallende lovgivning i Sverige og Danmark, og boken har også henvisninger til rettskilder fra de to landene.

Vi ønsker å understreke at der vi gir uttrykk for vår egen oppfatning om hvordan loven skal forstås, må dette stå som vårt personlige syn.

Oslo, mars 2023

Henrik Renner Fredriksen   Magne Mjaaland

Innhold

Forord	5
Innledning	19
Rettskilder og rettsanvendelse	21
FØRSTE DEL	
ALMINNELIGE BESTEMMELSER	25
Kapittel I	
Innledning	27
§ 1. Definisjoner.	27
1 Oversikt	27
2 Handelsagent	29
2.1 I næringsvirksomhet	29
2.2 Etter avtale	30
2.3 Selvstendig	30
2.4 Over tid	33
2.5 Salg eller kjøp	35
2.6 Varer	35
2.6.1 Varebegrepet etter avgjørelsen i C-410/19 – Software Incubator	35
2.6.2 Kombinerte avtaler	37
2.6.3 Sammensatte rettsforhold	39
2.7 For hovedmannens regning og i hovedmannens navn	39
2.8 Virke (...) ved å innhente ordrer til hovedmannen eller ved å inngå avtaler i hovedmannens navn	41
2.8.1 Innledning	41
2.8.2 Innhente ordrer innebærer ikke krav til befatning med ordrer – Norep-dommen	41
2.8.3 Det nærmere innholdet i formidlingsbegrepet	44
2.9 Enkelte merknader til agentdirektivet artikkel 1 og 2	45
2.9.1 Agentdirektivet artikkel 2	45
2.9.2 Agentdirektivet artikkel 1 nr. 3	45

3	Analogisk anvendelse av agenturloven	46
3.1	Eneforhandler	46
3.2	Tjenesteagent	47
3.3	Underagent	49
3.4	Agentliknende samarbeidsformer	50
3.5	Analogiens gjennomslagskraft	51
4	Egentlig og uegentlig agent	51
5	Handelsreisende	54
5.1	Ansatt	54
5.2	Oppgave å oppsøke tredjemenn	54
5.3	Som ikke medbringes	55
§ 2.	Fravikelighet.	55
1	Oversikt	55
2	Ufravikelighet	56
3	Fravikelighet	57
3.1	Avtale	57
3.2	Etablert praksis, handelsbruk eller annen sedvane	58
§ 3.	Avtaler om lovvalg.	59
1	Oversikt	59
2	Lovvalgsspørsmålet	60
3	Gjennomslagskraft ved utenlandsk verneting	61

ANNEN DEL

HANDELSAGENTER	63
----------------------	----

Kapittel II

Partenes plikter	65
§ 4. Skriftlig avtale.	65
1 Oversikt	65
2 Rett til å kreve skriftlighet. Bevisbyrde	66
3 Rettsmidler ved en parts nektelse	68
§ 5. Handelsagentens alminnelige plikter.	68
1 Oversikt	69
2 Den generelle lojalitetsplikten	69
2.1 Oppdrag for andre	70
2.1.1 Ikke-konkurrerende produkter	71
2.1.2 Konkurrerende produkter	72
2.2 Bruk av underagenter	73
3 De spesifikke pliktene i annet ledd	73
3.1 Innhente ordrer og eventuelt inngå avtaler	73
3.2 Opplysningsplikten	75
3.3 Rimelige instruksjer	76
4 Ufravikelighet	77

§ 6. Handelsagentens omsorg for hovedmannens varer m.v.	77
1 Oversikt	78
2 Omsorgsforpliktelse for varer med videre	78
3 Omsorgsforpliktelse for penger	80
§ 7. Hovedmannens plikter.	80
1 Oversikt	81
2 Den generelle lojalitetsplikten	82
3 De spesifikke pliktene i annet ledd	83
3.1 Overlatelse av prøver, beskrivelser med videre	83
3.2 Opplysninger	84
3.3 Underrettelse om avslåtte og aksepterte ordrer med videre	85
4 Vesentlig redusert omfang	87
5 Ufravikelighet	87
§ 8. Erstatning.	88
1 Oversikt	88
2 Ansvarsgrunnlaget	89
3 Utmåling	92
3.1 Den positive kontraktsinteressen	92
3.2 Nettotapet – fradrag for sparte utgifter og nye inntekter	95
4 Reklamasjonsfristen	97
4.1 Fristens utgangspunkt	97
4.2 Reklamasjonsfristens lengde	98
4.3 Krav til reklamasjonens form og innhold	99
4.4 Unntak fra reklamasjonsfristen	100
4.5 Tap av reklamasjonsinnsigelsen	101
5 Tapsbegrensningsplikt	102
6 Lemping	103
7 Ufravikelighet	104
 Kapittel III	
Provisjon m.v.	105
§ 9. Størrelsen på vederlaget.	105
1 Oversikt	105
2 Vanlig vederlag	106
§ 10. Provisjon i oppdragstiden.	108
1 Oversikt	109
2 Inngått i oppdragstiden	110
3 Agentens medvirkning	110
4 Etterordrer	113
5 Områdeprovisjon	115
5.1 Valget mellom enerettsløsningen og områdeprovisjon	115
5.2 Ikke krav til medvirkning	116
5.3 Avtalen må være inngått mellom hovedmannen og kunde tilhørende det tildelte området eller kundekretsen	117
5.4 Tildelt bestemt område eller bestemt kundekrets	118

5.5	Ikke-eksklusivitet til område eller kundekrets	118
5.6	Kunder tilhørende det geografiske området	120
5.7	Kunder tilhørende den bestemte kundekrets	121
6	Annet ledd	121
7	Bestemmelsen er ikke ufravikelig	123
§ 11.	Provisjon av avtaler etter at oppdraget er avsluttet.	123
1	Oversikt	123
2	Nr. 1 – avtaler der hovedmannen eller agenten har mottatt ordren i oppdragstiden	124
3	Nr. 2 – etterprovisjon	125
3.1	Første vilkår – hovedsakelig	125
3.2	Andre vilkår – rimelig tid	127
4	Bevisbyrde	127
5	Bestemmelsen kan fravikes av partene	128
§ 12.	Inntjening og betaling av provisjon.	128
1	Oversikt	129
2	Inntjening	129
2.1	Første alternativ	130
2.2	Andre alternativ	130
2.3	Tredje alternativ	131
2.4	Fjerde alternativ	131
3	Forfallstidspunktet	132
4	Delvis ufravikelighet	133
§ 13.	Bortfall av retten til provisjon.	133
1	Oversikt	133
2	Bortfall av retten til provisjon	134
2.1	Avtalen må ikke være oppfylt	135
2.2	Årsaken til at avtalen ikke oppfylles	136
3	Delvis bortfall	138
4	Tilbakebetaling	138
5	Ufravikelighet	139
§ 14.	Provisjonsoppgave.	140
1	Oversikt	140
2	Provisjonsoppgaven	141
2.1	Formålet	141
2.2	Fristen	141
2.3	Provisjonsoppgaver etter avtalens opphør	141
2.4	Provisjonsoppgavens innhold	142
2.5	Annet ledd – bortfalt provisjon	142
3	Ufravikelighet	143
§ 15.	Handelsagentens rett til opplysninger.	144
1	Oversikt	144
2	Rett til opplysninger	145
3	Agentens rett ved manglende opplysninger eller mistanke om uriktige opplysninger	146

§ 16. Handelsagentens tilbakeholdsrett.	147
1 Oversikt	148
2 Tilbakeholdsretten	148
3 Stansingsretten	151
4 Bortfall av tilbakeholdsretten	151
5 Ufravikelighet	152
§ 17. Rett til å selge tilbakeholdte varer.	152
1 Oversikt	153
2 Vilkår for salg	153
3 Gjennomføringen	154
4 Inntektene fra salget	155
5 Unntaket i annet ledd	155
 Kapittel IV	
Forholdet til tredjemenn	157
§ 18. Hovedregel om handelsagentens rett til å binde hovedmannen.	157
1 Oversikt	158
2 Agenter har ikke stillingsfullmakt	158
3 Særlig fullmakt	158
4 Brudd på agenturloven § 18	160
§ 19. Hovedmannens reklamasjonsplikt overfor avtaler handelsagenten har inngått.	160
1 Oversikt	161
2 Vilkåret «uten fullmakt»	161
3 Hovedmannens reklamasjonsplikt	161
4 Tredjemanns onde tro	163
5 Forbrukerkjøp	164
6 Reaksjonsmidler mot agenten ved overskridelse av fullmakt	164
§ 20. Hovedmannens reklamasjonsplikt overfor ordrer handelsagenten har innhentet.	165
1 Oversikt	165
2 Første ledd – hovedmannens reklamasjonsplikt	166
3 Provisjon om ordre ikke antas av hovedmannen	166
4 Annet ledd – avtale om bortfall av ordre	167
5 Endring av vilkår etter at ordre er innhentet	167
§ 21. Tredjemanns rett til å tilbakekalle en ordre.	168
1 Oversikt	168
2 Første ledd – tredjemanns rett til å tilbakekalle ordrer	168
3 Re integra-regelen i avtaleloven § 39	169
4 Annet ledd – avvikende avtale mellom agenten og tredjemann	170
5 Tilbakekall av ordrer i forbrukerkjøp omfattet av angreerettloven	170

§ 22. Næringsdrivende tredjemanns reklamasjonsplikt ved avtaleinngåelsen.	171
1 Oversikt	171
2 Hvem bestemmelsen omfatter	172
3 Forholdet til avtaleloven	172
4 Tredjemann må ha «forhandlet» med agenten	172
5 Handelsagenten må ha sendt inn avtale eller ordre til hovedmannen	173
6 Melding uten ugrunnet opphold	173
7 Bevisbyrden går over på tredjemann	174
8 Ond tro hos hovedmannen	174
§ 23. Handelsagentens adgang til å ta imot betaling og inngå endringsavtaler.	174
1 Oversikt	174
2 Kreves særlig fullmakt for å ta imot betaling eller inngå endringsavtaler?	175
3 Annet ledd – hovedmannens kjennskap til at agenten har gått ut over sin rett	175
4 Uten ugrunnet opphold	176
5 Forholdet mellom handelsagenten og hovedmannen	177
6 Tredje ledd – innkjøpsagentur	177
§ 24. Reklamasjon ved mangler eller forsinkelse.	178
1 Oversikt	178
2 Første ledd – tredjemanns reklamasjon overfor handelsagenten	178
3 Handelsagentens forhold til reklamasjoner	180
4 Hovedmannens kjennskap til agentens brudd på første ledd	180
5 Tredje ledd – kjøp fra tredjemann	180
6 Forholdet mellom hovedmannen og handelsagenten	181

Kapittel V

Agenturavtalens opphør m.v.	182
§ 25. Oppsigelse.	183
1 Oversikt	183
2 Hva er å anse som tidsbestemte avtaler?	185
3 Betydning av valgt avtaleform	185
4 Oppsigelsesadgang	186
5 Oppsigelsestiden forlenges for hvert påbegynt avtaleår	187
6 Adgang til å avtale lengre oppsigelsestid	188
7 Adgang til å avtale kortere oppsigelsestid etter at oppsigelse er meddelt	188
8 Beregning av oppsigelsestid	189
9 Formkrav til oppsigelse	189
10 Delvis oppsigelse av agenturavtale	189
11 Partenes plikter i oppsigelsestiden	190
§ 26. Tidsbestemte avtaler.	193
1 Oversikt	193

2	Adgang til oppsigelse av tidsbestemte avtaler	193
3	Videreføring ved utløp av tidsbestemt avtale	194
4	Agenturavtalen må være en videreføring av opprinnelig avtale	195
5	Avviklingsavtaler	196
6	Beregning av oppsigelsestid ved videreføring av tidsbestemt avtale	196
7	Ufravikelighet	197
8	Konsekvenser ved brudd på annet ledd	197
§ 27.	Heving.	198
1	Oversikt	198
2	Må foreligge vesentlig kontraktsbrudd	199
3	Må foreligge brudd på plikter etter avtalen eller loven	199
4	Nærmere om vesentlighetskravet i første ledd	201
5	Heving med mangelfull arbeidsinnsats	202
6	Mislighold fra hovedmannens side	203
7	Rettspraksis vedrørende heving	204
8	Endret begrunnelse for heving	206
9	Kan manglende oppnåelse av salgsmål være hevingsgrunnlag?	207
10	Frist for å melde fra ved heving	208
11	Ufravikelighet	209
12	Risikoen for heving og konsekvenser	209
§ 28.	Avgangsvederlag.	210
1	Oversikt	210
2	Direktivets artikkel 17 – alternative kompensasjonsmåter	212
3	Endring sammenliknet med kommisjonslovens regler	213
4	Opphør av agenturavtale – grunnvilkår for avgangsvederlag	213
5	Første ledd nr. 1 – to grunnvilkår	215
6	Nye kunder	215
7	Delvis endret kategorisering av kunder	219
8	Bestående kundekrets	221
9	Beregningsmåte for omsetningsøkning til bestående kundekrets – nettometoden	222
10	Avgangsvederlag hvor vilkårene i agl. § 28 første ledd ikke er oppfylt	223
11	Hovedmannen må få «vesentlige fordeler» av omsetningsøkning	224
12	Konsernforhold	227
13	Beregningsmåte for avgangsvederlag	227
14	Hvilke nye kunder skal anses tilført av agenten?	230
15	Kundenes «levetid» og forventet kundefrafall	230
16	Fast godtgjørelse	231
17	Neddiskontering	231
18	Tolv månedersperioden i beregningsmodellen	232
19	Justering for prisvekst etc.	233
20	Rimelighetsvurdering	233
20.1	Subjektive forhold	234
20.2	Økonomiske forhold hos hovedmannen	235
20.3	Agenturavtalens varighet	235

20.4	Opphørssituasjonen	236
20.5	Konkurransesklausul	236
20.6	Utbetaling av pensjon eller liknende	236
20.7	Sparte driftskostnader	236
21	Utfall av rimelighetsvurderingen	237
22	Opphør på grunn av handelsagentens død	238
23	«Tak» for avgangsvederlag	238
24	Ufravikelighet	239
§ 29. Bortfall av retten til avgangsvederlag når hovedmannen hever avtalen m.v.		
		242
1	Oversikt	242
2	Begrunnelse for bestemmelsen	243
3	Bortfall ved heving eller oppsigelse grunnet vesentlig kontraktsbrudd	243
4	Vesentlig mislighold må tilregnes agenten	244
5	Ufravikelighet	245
§ 30. Bortfall av retten til avgangsvederlag når handelsagenten sier opp eller overdrar agenturavtalen.		
		245
1	Oversikt	246
2	Begrunnelse for bestemmelsen	247
3	Unntak – forhold på hovedmannens side	247
4	Unntak – ikke rimelig at agenten må fortsette	248
5	Overdragelse av agenturavtalen til andre	249
6	Ufravikelighet	250
§ 31. Frist for å kreve avgangsvederlag.		
		250
1	Oversikt	250
2	Varsellets innhold	251
3	Beregning av ettårsfristen	251
4	Ufravikelighet	252
§ 32. Handelsagentens omsorgsplikt ved opphør av avtalen.		
		252
1	Oversikt	252
2	Tidspunkt når plikten inntreer	252
3	Omsorgsplikten omfang og varighet	253
4	Vederlag for agentens tiltak	253
5	Brudd på omsorgsplikten	254
6	Ufravikelighet	254
§ 33. Handelsagentens plikt til å returnere varer m.v.		
		254
1	Oversikt	254
2	Tidspunkt for når plikten inntreer	254
3	Kostnader ved tilbakelevering	255
4	Omfang av tilbakeleveringsplikt	255
5	Tilbakeleveringsrett	255
6	Forholdet til tilbakeholdsrett	255
7	Ufravikelighet	256

Kapittel VI

Forskjellige bestemmelser	257
§ 34. Konkurransesklausuler	257
1 Oversikt	257
2 Hva er å anse som konkurranseforbud?	258
3 Når inntreer konkurranseforbud?	259
4 Varighet på konkurranseforbud	259
5 Formkrav	260
6 Rekkevidden av en konkurranseklausul	260
7 Forholdet til avtaleloven § 38	261
8 Avtaleloven § 36	264
9 Forholdet til agenturloven § 28	264
10 Konsekvenser ved brudd på konkurranseklausul	264
11 Hvem er forpliktet av en konkurranseklausul?	265
12 Reaksjonsmidler relatert til konkurranseklausuler	265
§ 35. Visse meldinger	266
1 Oversikt	266
2 Meldinger som omfattes	267
3 Må være forsvarlig avsendt	267

TREDJE DEL

HANDELSREISENDE	269
------------------------------	-----

Kapittel VII

Handelsreisende	271
§ 36. Eksklusivklausul	273
1 Oversikt	273
2 Omfang	274
3 Avtalemessige begrensninger	275
4 Arbeidsgivers samtykke	275
5 Tidsrom hvor eksklusivklausulen gjelder	276
§ 37. Provisjon for handelsreisende	276
1 Oversikt	277
2 Omfatter kun provisjonslønn	277
3 Avlønningsform	277
4 Ufravikelige regler	278
§ 38. Godtgjørelse for utgifter	279
1 Oversikt	279
2 Omfang av utgifter som kan kreves dekket	279
3 Forskuddsbetaling	280
4 Bestemmelsen er ufravikelig	280
§ 39. Forholdet til tredjemenn	281
1 Oversikt	281

2	Vilkår	281
§ 40. Oppsigelse.	. . . . .	282
1	Oversikt	282
2	Ansettelsesform	282
3	Beregning av ansettelsestid	283
4	De første seks månedene	283
5	Begrensninger i adgangen til å fravike oppsigelsesfristen på tre måneder	284
6	Beregning av oppsigelsestid	285
7	Plikter i oppsigelsestiden	285
§ 41. Avgangsvederlag.	. . . . .	286
1	Oversikt	286
2	Grunnvilkår for å omfattes av § 41	287
3	Bortfall av rett til avgangsvederlag om vilkår for avskjed foreligger	287
4	Avgangsvederlag om en handelsreisende selv sier opp	288
5	Handelsreisende har påført arbeidsgiver tap	289
6	Rimelighetsvurdering ved reduksjon i avgangsvederlag	290
7	Gjennomføring av reduksjon i avgangsvederlag	290
8	Fjerde ledd – forholdet til avtaleloven § 38	291
9	Frist for å kreve avgangsvederlag	292
10	Beregning av avgangsvederlag for handelsreisende	292
11	Erstatning etter arbeidsmiljølovens regler	293
FJERDE DEL		
AVSLUTTENDE BESTEMMELSER 295		
Kapittel VIII		
Ikrafttredelse, overgangsbestemmelser, endringer i andre lover 297		
§ 42. Ikrafttredelse. 297		
§ 43. Overgangsbestemmelser. 297		
§ 44. Endringer i kommisjonsloven. 297		

VEDLEGG	299
Rådets direktiv af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (86/653/EØF)	301
EU-Kommissionens rapport av 23.7.1996 om anvendelse av direktivet artikkel 17	310
Litteratur	322
Forkortelser	323
Lovregister	324
Dansk og svensk agentlov	329
Agentdirektivet	331
Rettspraksis	332
Stikkordregister	336

Innledning

Lovregulering av handelsagenters og handelsreisendes rettigheter og plikter ble innført i norsk rett gjennom kommisjonsloven av 1916 (lov nr. 1 av 30. juni 1916), hvor kapittel 3 regulerte handelsagentur og kapittel 4 handelsreisende. Kommisjonsloven var basert på et nordisk lovsamarbeid, og det var sammenfallende bestemmelser i den norske, svenske og danske loven. Det nordiske samarbeidet ble videreført med noen likelydende endringer i den norske og svenske kommisjonsloven i 1973.

Innen EU ble det på 1960-tallet påbegynt arbeid med et direktiv som skulle omfatte handelsagenter. I 1976 fremmet EU-kommisjonen det første forslaget til direktiv på området som ble forelagt Rådet for Den europeiske union (Rådet). Begrunnelse og bemerkninger til forslaget ble offentliggjort i «Bulletin for De Europeiske Fællesskaber, Supplement 1/77». Forslaget ble videre behandlet av Europaparlamentet, se EFT Nr. 239/17 av 9. oktober 1978, og Det Økonomiske Sociale Udvalg, se EFT Nr. C 59/31 av 8. mars 1978. Den nevnte prosessen ledet til at EU-kommisjonen foretok en rekke forenklinger og fremla et endringsforslag for Rådet, se EFT Nr. C 56/5 av 2. mars 1979. Det ble imidlertid ikke oppnådd enighet blant medlemslandene om innholdet. Dette skjedde først i 1986 i forbindelse med «Rådets direktiv af 18. desember 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (86/653/EØF)». Direktivet er heretter betegnet som «agentdirektivet».

Som følge av EØS-avtalens regler i vedlegg nr. VII punkt 30 er agentdirektivet direkte bindende for Norge, og Norge var som en del av EØS-avtalen forpliktet til å sørge for at direktivet senest 1. januar 1993 ble gjennomført i norsk rett.

Justisdepartementet nedsatte våren 1991 en arbeidsgruppe under ledelse av departementets lovavdeling som hadde som oppdrag å fremme forslag til lovendringer for å oppnå en nødvendig og hensiktsmessig tilpasning til agentdirektivet. Lovforarbeidene er inntatt i Ot.prp. nr. 49 (1991–1992), og lovarbeidet resulterte i lov 19. juni 1992 nr. 56 om handelsagenter og handelsreisende (agenturloven). Loven trådte i kraft 1. januar 1993 (med en overgangsordning på ett år). Som følge av den nye loven ble kapittel 3 og 4 i kommisjonsloven opphevet.

En del av paragrafene i agenturloven omhandler forhold som ikke er regulert i agentdirektivet. Dette gjelder følgende paragrafer:

- § 3   «Avtaler om lovvalg»
- § 6   «Handelsagentens omsorg for hovedmannens varer m.v.»
- § 16   «Handelsagentens tilbakeholdsrett»

- § 17   «Rett til å selge tilbakeholdte varer»
- §§ 18–24   dvs. hele kapittel IV om «Forholdet til tredjemann»
- § 32   «Handelsagentens omsorgsplikt ved opphør av avtalen»
- § 33   «Handelsagentens plikt til å returnere varer m.v.»
- § 35   «Visse meldinger»
- §§ 36–41   dvs. hele kapittel VII om «Handelsreisende»

Det har ikke skjedd noen endringer i agenturloven etter at den trådte i kraft i 1993, med unntak av en liten språklig justering av agl. § 15 i 1998 i tilknytning til at det ble innført ny regnskapslov (jf. lov 17. juli 1998 nr. 56). Før lovendringen sto det i agl. § 15, som omhandler agentens rett til opplysninger, at agenten har «rett til utdrag av hovedmannens bokføring». Dette ble i 1998 endret til «rett til utdrag av hovedmannens registrerte regnskapsopplysninger».

Rettskilder og rettsanvendelse

Norske domstoler er etter EØS-avtalen forpliktet til å sikre at EØS-retten gis full virkning når domstolene avgjør tvister som omfattes av lovgivning som bygger på EU-direktiv.

Ved tolkning av norske lovbestemmelser som bygger på et EU-direktiv, skal man blant annet ta hensyn til hva som er formålet med direktivet. Dette er kommet til uttrykk i lovforarbeider, og som eksempel vises det til Ot.prp. nr. 49 (2004–2005) (arbeidsmiljøloven) hvor det på s. 68 står følgende:

«5.1 Formålsbestemmelsens funksjon og rettslige status

EU legger i sin lovgivingsteknikk stor vekt på å beskrive formålet bak aktuelle regler eller regelsett. I fortalen til EU-direktivene gis gjerne en omfattende beskrivelse av direktivenes mål og hensikt. Når direktivene gjennomføres i nasjonal rett, må dette gjøres på en måte som sikrer at formålet som ligger til grunn for direktivene blir ivaretatt. Fortolkning av EØS-relevante bestemmelser i arbeidsmiljøloven, og i en ny lov, skal derfor ikke gjøres bare i lys av lovens eget formål, men også i pakt med formålene som ligger til grunn for de aktuelle direktivtekster.»

I agentdirektivets fortale fremgår det at formålet med direktivet er å beskytte handelsagenters rettsstilling.

Prinsippet om «direktivkonform» tolkning forplikter EØS-medlemsstatenes nasjonale domstoler til å tolke nasjonal rett, så langt som mulig, i samsvar med EØS-retten. Dette er omtalt i NOU 2012: 2, hvor det i kapittel 7.2.2 («Nærmere om hvordan EU-retten er gjennomført i norsk rett») står følgende på s. 123:

«Da har de EU/EØS-baserte reglene en annen karakter og bakgrunn. Mens vanlige norske regler tolkes på vanlig måte etter norsk rettskildelære (metode), skal de EU-baserte reglene tolkes og forstås ut fra EU-rettens tolkningslære, og på bakgrunn av rettskildene i EU-retten, herunder rettspraksis fra EU-domstolen og EFTA domstolen.»

I EFTA-domstolens rådgivende uttalelse i sak E-2/21 om forståelsen av agl. § 1 er direktivkonform tolkning omtalt i avsnitt 43, hvor det står følgende:

«I denne forbindelse viser EFTA-domstolen til at kravet om at nasjonal lovgivning skal tolkes i samsvar med EØS-retten følger naturlig av EØS-avtalens formål, ettersom nasjonale domstoler er forpliktet etter artikkel 3 i EØS-avtalen, i saker som hører under deres

jurisdiksjon, å sikre EØS-retten full virkning når de avgjør tvister som er bragt inn for dem (se sak E-14/20 Liti-Link AG, dom 15. juli 2021, avsnitt 74 og 75 og rettspraksis som det vises til der). Dette er i enda større grad tilfelle når en tvist som bringes inn for den nasjonale domstol gjelder tolkningen av nasjonale bestemmelser som er vedtatt nettopp for å innarbeide et direktiv hvis formål er å gi enkeltpersoner rettigheter (se sak E-28/13 LBI hf., Sml. 2014 s. 970, avsnitt 41).»

EFTA-domstolens rådgivende uttalelse ble gitt til Høyesterett i sak HR-2022-728-A, og den er omtalt i avsnitt 48 i Høyesteretts dom, hvor det står følgende:

«[...] EFTA-domstolens uttalelse er klar, og den bygger på en rekke EU-rettslige kilder. Ikke minst gir EU-domstolens dom 4. juni 2020 i sak C-828/18 Trendsetteuse klar støtte til uttalelsen. [...]»

I lovforarbeidene er tysk rett trukket frem, se Ot.prp. nr. 49 (1991–1992) s. 69, hvor den nedsatte arbeidsgruppen uttaler følgende:

«EU-direktivets artikkel 17 nummer 2 bygger i stor grad på tysk rett. Utvalget antar derfor at i den grad de alminnelige norske rettskildene, avgjørelser fra EF-domstolen eller eventuelt fra en EØS-domstol ikke gir veiledning, vil særlig tysk rettspraksis være av interesse.»

I Rt. 2001 s. 1390 (som gjaldt krav om avgangsvederlag etter agl. § 28) er det uttalt følgende om utenlandske rettskilder:

«Førstvoterende i Rt-1999-569 viste til det jeg nettopp har gjengitt fra forarbeidene om at i den utstrekning de alminnelige norske rettskildene eller EF-domstolens praksis ikke gir veiledning, vil særlig tysk rett være av interesse. Harmonisering og retstekniske hensyn tilsier at de tyske prinsipper for beregning av avgangsvederlag vil kunne være veiledende også ved anvendelse av norsk rett, jf. Rt-1999-569 s 575. De tyske prinsippene tilpasset norsk rett ble anvendt i dommen. Jeg er enig i at tysk rett og også annen utenlandsk rett i land som bygger sin lovgivning på EU-direktivet artikkel 17 nr. 2, er av stor interesse ved fortolkningen av agenturloven § 28 for så vidt angår handelsagentens rett til avgangsvederlag og størrelsen av dette.»

I Rt. 2014 s. 118 (som gjaldt spørsmålet om analogisk anvendelse av agl. § 28 i et eneforhandlerforhold) står det følgende om tysk rett i avsnitt 56: «Ikke minst ved beregningen av avgangsvederlaget kan tysk rett være veiledende. Jeg viser til Rt-1999-569 på s. 575 og Rt-2001-1390 på s. 1396 hvor dette er slått fast.» I avsnitt 57 i dommen la Høyesterett til grunn at det ikke kan ha noen spesiell vekt at det i tysk rett er tradisjon for at også eneforhandlere i visse tilfeller har krav på et etteroppgjør.

Det er i all hovedsak sammenfallende regler for handelsagenter i den norske, svenske og danske agenturloven. Den svenske loven (Lag (1991:351) om handelsagentur), heretter betegnet som «den svenske agentloven», har ikke bestemmelser om handelsreisende, og den danske loven (Lov nr. 272 af 2. maj 1990 om handelsagenter og handels-

rejsende), heretter betegnet som «den danske agentloven», har regler om handelsreisende som avviker noe fra de norske.

I lovforarbeidene (Ot.prp. nr. 49 (1991–1992) s. 6) står følgende om den nedsatte arbeidsgruppens mandat:

«Videre var oppgaven å oppnå en slik tilpasning til det revisjonsarbeid som var gjennomført eller pågikk i de andre nordiske land.»

Dette innebærer at svenske og danske rettskilder også kan være relevante ved tolkningen av bestemmelser i den norske agenturloven.

Første del

Almindelige bestemmelser

Kapittel I

Innledning

Del I i agenturloven utgjøres av kapittel 1, som igjen består av tre paragrafer. Paragraf 1 definerer begrepene handelsagent og handelsreisende og angir gjennom definisjonen lovens virkeområde. I agl. § 2 slås det fast at loven i utgangspunkt er deklarasjonsrett. Dette er imidlertid bare et utgangspunkt, idet en rekke bestemmelser etter sin ordlyd eller etter sitt innhold er ufravikelige. Av agl. § 3 følger at de ufravikelige bestemmelsene ikke kan omgås gjennom lovvalgsklausuler.

§ 1. Definisjoner.

Med en handelsagent forstås i denne lov den som i næringsvirksomhet etter avtale med en annen (hovedmannen) har påtatt seg selvstendig og over tid å virke for salg eller kjøp av varer for hovedmannens regning ved å innhente ordrer til hovedmannen eller ved å inngå avtaler i hovedmannens navn.

Med en handelsreisende forstås i denne lov en ansatt som har som oppgave å oppsøke tredjemenn og virke for salg eller kjøp av varer, som ikke medbringes, ved å innhente ordrer til arbeidsgiveren eller ved å inngå avtaler i arbeidsgiverens navn.

Forarbeider:

Ot.prp. nr. 49 (1991–92) s. 12–13, 40–41 og s. 75

Regulert i agentdirektivet:

Artikkel 1 og 2

1 Oversikt

Agl. § 1 definerer i første ledd hva som menes med handelsagent (i denne kommentarutgaven for enkelthets skyld omtalt som agent i det følgende). Bestemmelsen inneholder en rekke vilkår som alle må være oppfylt for at vedkommende er agent i lovens forstand.

Det følger av bestemmelsen at en agent er en som (i) i næringsvirksomhet (ii) etter avtale med en annen (hovedmannen) har påtatt seg (iii) selvstendig og (iv) over tid (v) å virke for salg eller kjøp av (vi) varer (vii) for hovedmannens regning (viii) ved å innhente ordrer til hovedmannen eller ved å inngå avtaler i hovedmannens navn.

Det er følgelig en rekke vilkår som skal være oppfylt for at agentdefinisjonen er oppfylt, og som vil bli behandlet i det følgende.

Hva som menes med hovedmann, reguleres ikke, men følger i og for seg automatisk. Er vedkommende agent, vil den annen part i avtaleforholdet være hovedmann. Det er uansett ikke koblet rettsvirkninger til begrepet hovedmann, slik at det er uten betydning hvorvidt begrepet hovedmann brukes utenfor de tilfellene der agenturloven kommer til anvendelse.

I annet ledd defineres hva som ligger i begrepet handelsreisende, og vilkårene er at det dreier seg om (i) en ansatt som har som oppgave (ii) å oppsøke tredjemenn og (iii) virke for salg eller kjøp av (iv) varer, (v) som ikke medbringes, (vi) ved å innhente ordrer til arbeidsgiveren eller ved å inngå avtaler i arbeidsgiverens navn.

Den sentrale forskjellen ligger i at agenten er en selvstendig næringsdrivende som har en avtale med tredjepart (hovedmannen), mens den handelsreisende er ansatt hos arbeidsgiver.

For at loven skal komme direkte til anvendelse, er det, som nevnt over, en forutsetning at alle vilkårene i den relevante definisjonen er oppfylt. Hvorvidt det kan være grunnlag for analogisk anvendelse behandles i punkt 3 nedenfor.

Agenturlovens annen del gjelder agenter, mens tredje del gjelder handelsreisende. Lovens første del gjelder både agenter og handelsreisende.

Agentdefinisjonen bygger på agentdirektivet artikkel 1 og 2:

«Artikkel 1

1. De i dette direktiv fastsatte harmoniseringsforanstaltninger under anvendelse på medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forholdet mellom handelsagenter og disses agenturgivere.
2. Ved handelsagent forstås i dette direktiv en selvstendig mellemmand, som er vedvarende antaget til at formidle salg eller kjøp af varer for en anden person, i det følgende benævnt agenturgiveren, eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.
3. En handelsagent i henhold til dette direktiv kan bl.a ikke være:
  - en person, som ved stillingsbemyndigelse kan forpligte et selskab eller en sammenlutning;
  - en medindehaver, der er lovligt bemyndiget til at forpligte de øvrige medindehavere;
  - en af retten udmeldt bestyrer, likvidator eller kurator i et konkursbo.

Artikel 2

1. Dette direktiv finder ikke anvendelse på
  - handelsagenter, som ikke modtager vederlag for deres virksomhed;
  - handelsagenter, i det omfang de arbejder på varebørser eller råvaremarkeder;
  - det organ, der er kendt under betegnelsen 'Crown Agents for Oversea Governments and Administrations', og som er oprettet i Det forenede Kongerige i medfør af loven af 1979 om 'Crown Agents', eller dets datterselskaber.
2. Hver medlemsstat kan fastsætte, at direktivet ikke skal finde anvendelse på personer, hvis virksomhed som handelsagent anses for at være en bibeskæftigelse ifølge loven i denne medlemsstat.»

Lov om handelsagenter og handelsreisende (agenturloven) regulerer både forholdet mellom henholdsvis handelsagenter og hovedmenn, og handelsreisende og arbeidsgivere. Lovkommentaren gir god veiledning i forståelsen av loven til dem som er direkte omfattet av den, samt til jurister, advokater, dommere og andre som har behov for å sette seg inn i regelverket.

Agenturloven, som trådte i kraft i 1993, bygger på EUs rådsdirektiv 96/653/EØF om samordning av medlemsstatenes lovgivning om selvstendige handelsagenter. Direktivet ble inkorporert i norsk rett som en del av EØS-avtalen.

Boken gir grundige kommentarer til agenturlovens bestemmelser og har særlig grundig omtale av dem som ut fra erfaring er mest krevende, for eksempel rett til avgangsvederlag og bortfall av slikt vederlag.

Boken har foruten henvisninger til norske rettskilder også henvisninger til blant annet danske og svenske kilder, fordi de nordiske landene i all hovedsak har sammenfallende lovgivning for handelsagenter.

Henrik Renner Fredriksen er advokat og partner i advokatfirmaet SCB Storløkken.

Magne Mjaaland er senioradvokat i SANDS med møterett for Høyesterett.

 Denne utgivelsen finnes også på www.juridika.no

 Universitetsforlaget

ISBN 978-82-15-05599-2

9

788215

055992